

STEEN- GOED

De apotheek op 't Steenweg

Op de omslag:

Deze foto, die in 1964 werd genomen, vlak voor de opheffing van de apotheek, toont een deel van de nog authentieke inrichting van de apotheek.

STEEN-GOED is een uitgave van de

STICHTING HET UTRECHTS MONUMENTENFONDS

Dorstige Hartsteeg 21, 3512 NV Utrecht

telefoon 030 - 2311761; fax 030 - 2332901; postrekening 427215

Het Utrechts Monumentenfonds beheert en restaureert monumentale woonhuizen in Utrecht. Voor minimaal € 10,- per jaar of € 200,- ineens is men begunstiger van de stichting. Men ontvangt dan het Jaarverslag, 'STEEN-GOED', de Nieuwsbrieven en uitnodigingen voor vergaderingen en excursies.

De Apotheek op 't Steenweg

Inleiding

Als je van het Vredenburg via de Lange Elisabethstraat in de richting van de Choorstraat loopt, passeer je 't Steenweg. Een Utrechtenaar spreekt van 't Steenweg en 't Springweg, waarbij "t" wordt uitgesproken als "ut". Als schrijfwijze komt dit al voor in akten uit de 17^e eeuw.

't Steenweg vormt met de Zadelstraat en de nu onaanzienlijke Boterstraat, een stadsdeel dat ouder is dan de bebouwing langs de Oudegracht. Het had in de middeleeuwen een hoog aanzien en er stonden waarschijnlijk de vroegste koopmanshuizen.

Als je omhoog kijkt naar de gevels van het gedeelte aan de rechterzijde, tussen de Mariastraat en de Donkerstraat, dan zie je daar niet veel van terug. Eén huis springt er echter in die rij duidelijk uit: Steenweg 44.

Dit huis, gebouwd in 1891, heeft een erker, uitgevoerd in teakhout, aan de onderzijde voorzien van houtsnijwerk. Vanaf 1780 tot 1964 was hier een apotheek en een drogisterij gevestigd. Sinds 1964 zit er een tapijtenwinkel van de firma Verbon in. Het pand verkeerd op het ogenblik helaas in een matige onderhoudstoestand.

De gevelrij van de Steenweg tussen Mariastraat en Donkerstraat.

Ik wil u graag meenemen op een rondgang door het pand en de geschiedenis daarvan en ik wil u daarbij ook voorstellen aan enkele voormalige eigenaren.

De bouwhistorische geschiedenis van het pand en zijn voorgangers

Het Archeologisch en Bouwhistorisch Centrum van Utrecht (ABC) heeft eind 2000 het pand Steenweg 44 vluchtig onderzocht. Daarbij werd geconstateerd dat bij de bouw van het huidige pand in 1891 de oorspronkelijke zijmuren geheel of gedeeltelijk zijn gebruikt. Waarschijnlijk dateren deze uit de middeleeuwen.¹ Op een foto die in 1870 vanaf de Domtoren is genomen, zijn de hoge daken van de middeleeuwse huizen aan de zuidzijde van de Steenweg goed te zien.

Vanaf de Dom: de Steenweg in 1870. Het dak met een witte stip is het dak van de voorganger van het huidige huis Steenweg 44.

De huidige eigenaar heeft plannen om de bovenverdiepingen te verbouwen tot appartementen. Als die plannen worden gerealiseerd kan het ABC uitgebreider onderzoek doen, hopelijk levert dat interessante informatie op over de situatie zoals die was vóór 1891.

Op het perceel staan twee panden: aan de straatzijde de voormalige apotheek en drogisterij en, gescheiden door een kleine binnenplaats, tegen de achtergrens van het perceel een tweede, onderkelderd pand. In dit pand stond een distilleerketel, het werd verder gebruikt als opslagruimte en als spoelhok. De bouwperiode van het huidige achterste pand is niet bekend. Het kan zijn dat het dateert van vóór 1853, want er komt ná die tijd geen

bouwaanvraag voor in het 'Register van het verhandelde bij B&W der gemeente Utrecht betreffende Fabricagie'. Van vóór 1853 is er niets bewaard gebleven. Zoals we verderop zullen zien, heeft er vroeger een ouder pand gestaan. Hopelijk zal toekomstig onderzoek door het ABC ook de geschiedenis van dit pand duidelijker kunnen maken.

De Brand

Op 19 maart 1891 werd 's nachts om kwart over drie de brandklok geluid: "*Steenweg 44 staat in brand!*" Toen de brandweer arriveerde sloegen de vlammen al uit het pand. Hoewel het vuur met 7 stralen werd bestreden, kon toch niet worden verhinderd dat het pand bijna helemaal werd verwoest. Het vuur had in korte tijd zo'n omvang genomen, dat de toegang tot het bovenhuis, waar de bewoners sliepen, was afgesloten.

Met levensgevaar hebben deze zich kunnen redden. Tragisch was, dat een tweejarig zoontje van de eigenaar daarbij door verstikking is omgekomen. Het verhaal gaat, dat zowel de moeder als een kindermisje met een bundel kleren op de arm buiten stonden. Beiden dachten dat de ander het kind op de arm had.

De oorzaak van de brand is onbekend. Er werd vermoed dat een bediende in de kelder onvoorzichtig is geweest met vuur. Dat is blijven smeulen en heeft uiteindelijk de brand veroorzaakt.

De eigenaar, Albert van Spanje, schijnt 's nachts de brand te hebben ontdekt en heeft de brandweer gewaarschuwd. Een politieagent heeft toen de ruit in de deur tussen het woonhuis en de apotheek ingeslagen, waardoor een enorme trek het vuur aanwakkerde. De schade aan het pand en de inboedel bedroeg f 17.800,- die door de verzekering werd vergoed.

Ondanks het verdriet over het op zo tragische wijze omgekomen kind moest het leven en de apotheek verder. Albert ging met zijn gezin tijdelijk wonen op Springweg nummer 3, van waaruit hij de bouw van een nieuw pand en de heropening van zijn zaak ging regelen.

Overliefden.

* * * Heden trof ons onder diep treurige omstandigheden het smartelijk verlies van ons geliefd jongste kind NICOLAAS ARNOLDUS, in de leeftijd van ongeveer 2 jaren.

A. G. H. VAN SPANJE,

M. A. VAN SPANJE -

VAN DER HELDEN.

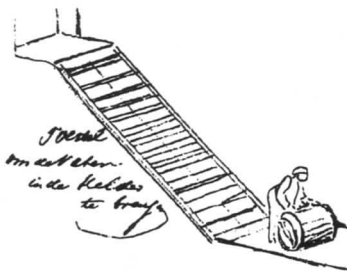
Utrecht, 19 Maart 1891

*De overliefdensadvertentie in het
Utrechtsch Provinciaal en
Stedelijk Dagblad.*

Vorbereiding voor de nieuwbouw

Op 16 april van hetzelfde jaar vraagt Albert van Spanje vergunning om "vooruitlopende op een aanvraag tot vergunning voor de herbouw", het pand te mogen laten slopen. Deze vergunning wordt hem al de volgende dag, na inwinnen van het advies van de 'Inspecteur over het bouwen', verleend. Ook de bouwvergunning wordt in een rap tempo gegeven. Op 20 mei vraagt hij een vergunning aan om zijn huis te mogen herbouwen en op 29 mei daaropvolgend wordt de vergunning verleend, wederom na inwinnen van een advies bij de Inspecteur over het bouwen. Men wist in die tijd aanvragen nog snel af te handelen, kom daar nu eens om! Er werden wel enige voorwaarden gesteld, zo moest de privaatput in de kelder worden vernieuwd. Uit de vergunning blijkt verder dat *"de afvoer van overtollig water in verbinding staat met eene bestaande waterlozing, die in gemeenschap met meerdere percelen uitkomt in de poortweg tegenover de achteringang van de Botermarkt"* [het blinde steegje aan de oostzijde van de Mariastraat tegenover de Wijde Poort].

Het verbrande pand had een, buiten gebruik gestelde, kelderingang in het trottoir. Dit werd in het nieuwe pand in eerste instantie niet toegestaan. Deze toegang tot de kelder was nodig om vaten van de straat naar de kelder te brengen. Hierover ontstond de nodige discussie met de Inspecteur. In het vorige, verbrande, pand was het naar de kelder brengen van vaten kennelijk geen probleem. Maar met de indeling van de begane grond van het nieuwe winkelpand konden de vaten niet van de begane grond naar de kelder worden gebracht. Albert van Spanje was echter niet voor één gat te vangen en verzocht enige dagen later of hij in het trottoir een lichtrooster mocht aanbrengen. Kennelijk met de gedachte om dat rooster even weg te halen als er vaten in de kelder moesten worden gebracht! De Inspecteur is toen alsnog akkoord gegaan met het oorspronkelijke voorstel voor de kelderingang, omdat hij wel begrip had voor het probleem met de vaten.

Volgens een tekeningetje bij de vergunningaanvraag zou er onder het ijzeren luik in het trottoir een eenvoudige hellingbaan komen bestaande uit twee, van het trottoir naar de keldervloer lopende ijzeren profielen, waarlangs de vaten naar beneden konden worden gerold. In plaats daarvan is bij de bouw, of wellicht later, een horizontaal plateau aangebracht, dat als een luik in het trottoir lag.

Dit plateau stond vóór op twee korte en achter op twee lange, verticale steunen met onderaan wielen, die in twee, schuin naar beneden lopende, goten liepen. Met behulp van een staalkabel verbonden aan een as met daaraan een groot wiel met een handvat, kon het plateau naar boven en naar beneden worden bewogen, waarbij het horizontaal bleef. Deze kelderingang is na 1966 weer afgesloten.

Een ander onderwerp in de vergunning betrof een 'arkel' (een erker) van 80 cm overstek, met daarboven een balkon. Dit was een modeverschijnsel in die tijd. De Inspecteur verwijst naar soortgelijke erkers aan het Lucasbolwerk (7/8, bouwjaar 1873), de Maliebaan (70^A, bouwjaar 2^e helft 19^e eeuw), de Bemuurde Weerd (7 WZ), de Oude Gracht en de Trans (19, hoek Nieuwe Gracht, bouwjaar 1890). Hij verwachtte dat dit soort aanvragen navolging zou krijgen omdat sommigen dat als middel zouden gebruiken om de kamer daarachter te vergroten. Hij had daar in bepaalde situaties, als de weg voldoende breed was, geen bezwaar tegen, maar adviseerde wel een erkenningsrecht te heffen. Zowel voor de toegang tot de kelder als voor de erker moest f 5,- per jaar worden betaald, ook door de volgende eigenaren.

De huisnummering aan de Steenweg (huidige situatie). Het huis op nummer 44 en het buurpand zijn licht gearceerd.

Het pand

Het pand werd nog in hetzelfde jaar gebouwd op de plaats van het verbrande pand, waarbij de, wellicht middeleeuwse, zijmuren werden gebruikt.

De architect was W.J. van Vogelpoel en de aannemer H.J. Wiesman.

Het grote huis, centraal op deze foto, is Steenweg 44.

De foto dateert van kort na de oplevering in maart 1892 en is ondertekend door de architect zelf.

De gevel van het pand is nooit gerestaureerd en ziet er daarom, anno 2000, bijna hetzelfde uit; alleen het sierhek op het dak en enkele ornamenten, hebben helaas de tand des tijds niet doorstaan.

Het straatbeeld op 't Steenweg was in 1892 wel ietsje rustiger dan heden ten dage.

Hoewel het pand inwendig eenvoudig is uitgevoerd, op de grote kamer op de eerste verdieping na, moet de bouw ervan kostbaar zijn geweest. Het eigenlijke huis meet ongeveer 9,5 x 11,50 m en heeft 3 bouwlagen en een zolder onder een plat dak, met voor- en zijschilden.

*“De indrukwekkende voorgevel is uitgevoerd met een rijke gevelarchitectuur waarbij elementen uit meerdere bouwstijlen zijn gebruikt in eclectische stijl en een gevarieerd materiaalgebruik van onder andere teakhout, zink en hardsteen”.*²

De winkelpui anno 1964 (foto TA-HUA)

De pui is grotendeels van teakhout en voorzien van houtsnijwerk, evenals de erker. Op de stijl tussen de winkeldeuren zijn lauriertakken afgebeeld.

Op de onderkant van de erker staan acanthusbladen en iets wat een gestileerde dennenappel zou kunnen zijn. Verder is er een hertekop met gewei; links en rechts daarvan staat respectievelijk de naam van de architect en van de aannemer.

De hertekop is het 'uithangbord' van de apothekers, zoals de gaper dat is van de drogisten. Van het gewei werd vroeger namelijk een geneesmiddel gemaakt. De twee horizontale lijsten boven de etalages hebben houtsnijwerk met ranken met in het midden een mannenkop, wellicht een zogenaamde wildeman.

De keldergewelven van het verbrande pand zijn vervangen door twee kelders met troggewelven op ijzeren liggers.

Op de begane grond was links de apotheek en rechts de drogisterij, beide met een eigen toegangsdeur vanaf de straat. Een apotheek mocht namelijk geen andere zaken verkopen. Wel was er een verbindingsdeur tussen de apotheek en de drogisterij. De toonbanken en de verdere winkelopbouw waren met wortelnoten hout gefineerd. In de twee toegangsdeuren, in de twee deuren naar de achter de apotheek en de drogisterij gelegen vertrekken en boven deze deuren zaten ruiten met gezandstraalde motieven.

De vloeren van zowel de apotheek als van de drogisterij hebben nog steeds een prachtige tegelvloer, waar overheen nu vloerbedekking ligt. Deze tegelvloeren zijn een aantal jaren later gelegd door Carlo Francesco Fiscalini.

Carlo is samen met zijn neef Pietro Fioravante Fiscalini, op 23-jarige leeftijd, omstreeks 1900, naar Haarlem getrokken, waar al een andere neef woonde. Beide Fiscalini's zijn afkomstig uit Gresso, een plaatsje in het Italiaans sprekende, zuidelijke deel van Zwitserland. Ze zijn, respectievelijk in februari en november 1901, in Haarlem met Nederlandse vrouwen getrouwd. Carlo heeft zich in december 1902 in Utrecht gevestigd, waar hij vanaf augustus 1906 op het Wolvenplein nr. 10, woonde. Hij overleed in 1954.

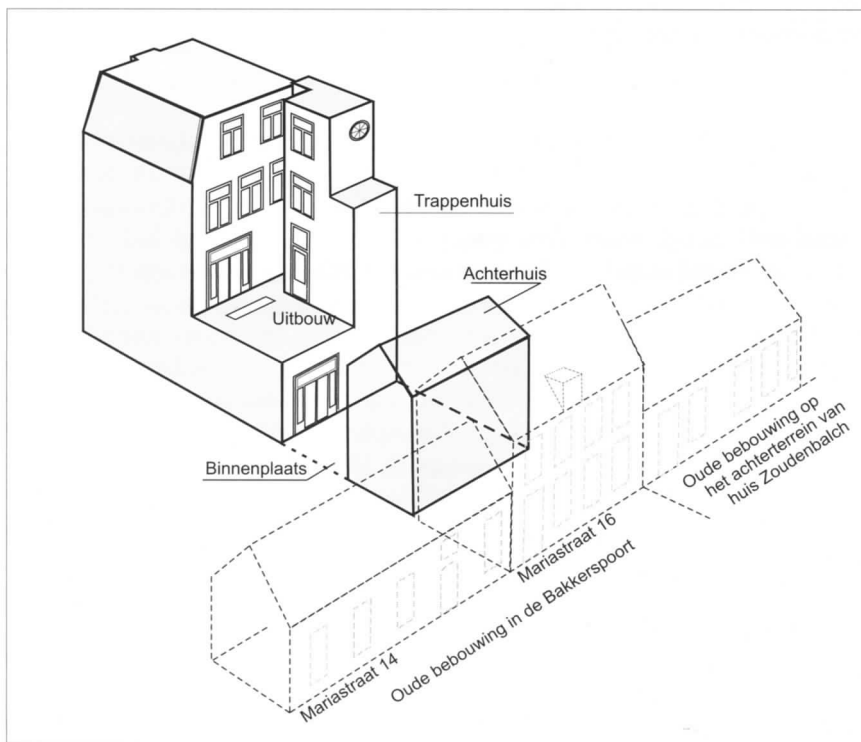
Op de eerste verdieping is een vertrek, dat de halve diepte en de gehele breedte van het pand beslaat. Het heeft een mooi polychroom, gestuct plafond, dat een cassetteplafond imiteert, verder is er een lambrisering en imitatieleren behang. Oorspronkelijk was het in gebruik als bibliotheek en kantoor, maar door de laatste generatie werd het gebruikt als huiskamer. Het kantoor verhuisde toen naar een ruime kamer in de uitbouw achter de drogisterij.

Op dezelfde verdieping zijn nog twee ruime kamers die werden gebruikt door de laatste Van Spanje als studeerkamer en als eetkamer. Op de tweede verdieping waren vijf kamers, waarvan er enkele als laboratorium werden gebruikt. Later zijn drie daarvan bijeen getrokken tot ouderslaapkamer en de twee andere als kinderslaapkamer ingericht.

De derde verdieping is een zolder die over het hele pand loopt, waar met houten wanden twee dienstbodenkamertjes zijn afgeschot.

Het huis had al een intercom. In de linkerzijmuur was namelijk een spreekbuis ingebouwd die van de zolder naar de keuken liep. Op elke verdieping was daar op mondhoogte een uit de muur stekend houten trechtertje op aangesloten met daarin een fluitje. Als mevrouw haar dienstbode wat wilde zeggen, haalde ze het fluitje eruit, zette haar mond op het trechtertje en blies. Op de andere verdiepingen ging dan het fluitje. De dienstbode nam dan het fluitje uit het dichtst bijzijnde trechtertje en meldde zich door er in te spreken.

Linksachter het pand bevindt zich een forse uitbouw, waarin de trappen naar de verdiepingen, en op de begane grond, de keuken zijn; een trappenhuis dus in de echte betekenis van het woord.

De achterzijde van Steenweg 44, met de binnenplaats en het achterhuis. (tek. vSi.)

In de keuken is een grote schouw, waarin later een kolenfornuis stond. In het trappenhuis is op de begane grond en op de drie verdiepingen een klein vertrek en op de twee tussenverdiepingen een wat groter vertrek. De kleine vertrekken waren in gebruik als toilet en als bergkast. Het kleine vertrek op de bel-etage was een klein keukentje. Tussen dit keukentje en de daaronder gelegen grote keuken was een kleine, open lift, waarmee servies en eten uit de keuken naar de woonverdieping kon worden gehesen en de vuile vaat naar beneden gehaald. Het was voor mij als kind een sport om via deze kleine liftschacht van de keuken naar boven te klauteren, of andersom. Je riskeerde dan wel dat er op je kleren smeerstrepen kwamen van de verticale, ijzeren geleiderails van het liftje!

In het trappenhuis is op een muur van de tussenverdieping tussen de begane grond en de bel-etage, een trompe-l'oeil geschilderd van ongeveer 3x4 meter. Het stelt een arcadisch landschap voor.

Tegen het overige deel van de achtergevel van Steenweg 44 staat een bebouwing van één bouwlaag, waarvan de achterzijde gelijk loopt met de achterzijde van het trappenhuis.

Achter het pand is over de gehele breedte van het perceel een kleine binnenplaats met aan de linkerkant een houten optrek met, vroeger, een toilet en een bezemkast. Daarachter staat een twee verdiepingen hoog, onderkelderd pand, waar vroeger op de begane grond in het linkerdeel een distilleerketel stond, rechts was een spoelhok en op de verdieping was een opslagruimte. Een zware houten deur in de achtermuur, afgesloten met twee houten balken, gaf toegang tot het er tegenaan staande, onbewoonde pand Mariastraat 16, dat in 1952 is afgebroken. Ook hier loerde het avontuur, het was ons namelijk streng verboden om die deur te openen! We deden dat natuurlijk toch. En zo kwamen we via het pand Mariastraat 16 en vandaar via een deur naar Mariastraat 14, op het binnenterrein tussen de Donkerstraat en de Mariastraat. Dit binnenterrein was het voormalige achterterrein van het huis Zoudenbalch.

Op dit achter op het perceel staande pand komen we verderop terug.

Aan het eind van de 19e eeuw ontstonden geheel nieuwe woon/winkelpanden. Het pand Steenweg 44 is daarvan een rijk voorbeeld. Andere voorbeelden zijn Oudegracht 203, verder Biltstraat 24 en het door P.J.Houtzagers ontworpen pand Choorstraat 2³.

Van Vogelpoel heeft in 1892, het woon/winkelpand Oudegracht 203 ontworpen (zie foto hiernaast).

Wilhelmus Jacobus van Vogelpoel

Van de architect van het huis, Wilhelmus Jacobus van Vogelpoel, is weinig bekend. De Rijksdienst Monumentenzorg, het Nederlands Architectuur Museum (NAI), het ABC, noch de bouwdienst van het aartsbisdom weten iets over hem. Ook de auteurs van het boekje 'Jongere Bouwkunst in Utrecht'⁴, die het pand toch "*kenmerkend voor het oeuvre van Van Vogelpoel*" vinden, weten niets over hem te melden. Dit is een merkwaardige opmerking omdat van Van Vogelpoel verder niets bekend is. We komen hieronder op terug.

Zijn vader, Gerard van Vogelpoel, is afkomstig uit Wijk bij Duurstede. De familienaam is ontleend aan de naam van de kapitale, van oorsprong 14^e-eeuwse boerderij "De Vogelpoel" aldaar.⁵ Deze is op zijn beurt weer vernoemd naar een water in de komgronden tussen de Kromme Rijn stroomrug en de Houtense stroomrug.

Vader Gerard is op 22 augustus 1809 in Wijk bij Duurstede geboren en op 14 juni 1884 in Utrecht overleden. Hij huwde op 24-jarige leeftijd met Cornelia Vernooy. Zij is geboren op 13 januari 1809 te Maurik en vlak na haar man overleden op 21 januari 1884 te Utrecht. In de huwelijksakte staat een fout. De ambtenaar van de burgerlijke stand verklaart namelijk aan het eind van de huwelijksakte:

"... en dienvolgens hebben wij in naam der wet verklaard, dat Jacobus van Vogelpoel en Cornelia Vernooi door het huwelijk zijn verbonden".

Jacobus is echter de vader van de bruidegom! Er staan geen correcties in de marge van de akte. Is dit huwelijk wel geldig?

Het echtpaar had 4 dochters en 5 zonen, waaronder Wilhelmus Jacobus. Gerard komt voor het eerst in Utrecht voor in de volkstelling van 1840. Hij woont dan aan de Oudegracht B201, nu 376. In de Utrechtse adresboeken staat hij met verschillende vermeldingen van beroep zoals: metseelaar, loodgieter, bouwheer, steenhouwer en architect. Later is hij directeur van de steenhouwerij De Mercur.

Wilhelmus Jacobus van Vogelpoel, keurig vernoemd naar zijn beide grootvaders, is geboren op 11 mei 1837 te Utrecht, ook hij komt voor het eerst voor in de volkstelling van 1840 en vanaf 1860 in de Utrechtse adresboeken. Hij woont dan op hetzelfde adres als zijn vader. Als beroep staat vermeld: bouwmeester. Later is de vermelding: architect en in 1879 komt daarbij: leraar in de bouwkunde. Van 1896 tot 1899 woont hij in Lange Nieuwstraat 103 en op 27 oktober 1899 verhuist hij, ongehuwd en met twee eveneens ongehuwde zusters, naar Den Haag. Hij woont daar in de Regentesselaan, op nr. 141 en later op 79. Hij overlijdt daar ook, nog steeds ongehuwd, op 3 januari 1903.

Het is onbekend aan welke Utrechtse school hij leraar bouwkunde was, wellicht aan de Ambachtschool, want daar werd les gegeven in constructieel en bouwkundig tekenen. Onbekend is ook waarom hij naar Den Haag is gegaan en wat hij daar deed.

Van Vogelpoel als kerkarchitect

Na de restauratie van de katholieke bisdommen in 1853 werden er op veel plaatsen nieuwe kerken gebouwd. In het Cuypersbulletin van maart 2001 staat dat Gerard van Vogelpoel de in 1854/55 gebouwde RK St. Bernarduskerk, Hazerswoude-Rijndijk, heeft ontworpen. Het artikel eindigt met een opsomming van een 9-tal 'overige' kerken die door W.J. van Vogelpoel zijn gebouwd in de periode van 1850 tot 1865.⁶ Het waren neogotische kerken, op de kerk in Haastrecht na, die was gebouwd in de zgn. waterstaatsstijl. Onduidelijk is nu wie wat bouwde. Het woord 'overige' slaat terug op vader Gerard en niet op zoon Willem. Twee van de boven genoemde kerken, namelijk die te Haastrecht (ZH) en die te Overlangel (NB), zijn rijksmonument. Des te merkwaardig is het dan, dat er ook bij de RDMZ niets van hem bekend is.

Ook in de archieven van deze twee kerken is niets over de architect te vinden. Op een afdruk van een ets van de inmiddels afgebroken St. Nicolaaskerk te Zoetermeer/Seghwaert staat dat de in 1857 herbouwde kerk werd getekend door de Utrechtse architect W.J. Vogelpoel en werd ge-

bouwd door de Utrechtse architect G. Vogelpoel.⁷ (Dat zal in beide gevallen Van Vogelpoel moeten zijn). Willem was toen 20 jaar. Het is dus inderdaad mogelijk dat hij, kennelijk een begaafde jongeman, een aantal van de genoemde 9 kerken heeft getekend, maar niet bekend is welke.

In de Utrechtse adresboeken van die tijd komen ook andere Van Vogelpoelen voor, maar géén met de voorletters G. of W.J. We kunnen er dus vanuit gaan dat de gevonden G. en W.J. van Vogelpoel de architecten van de kerken en woonhuizen zijn.

De apothekers

In het pand Steenweg 44 en in zijn afgebrande voorganger of voorgangers, was al sinds 1780 een apotheek gevestigd. Onderstaand staatje vermeldt de namen van de apothekers die op dit adres hun apotheek hadden.

1780	Frederik H.Veltgen
1806	Anthony Veltgen
1816	Abraham Sikkell
1841	Gerhardus H.N. van Spanjen
1876	Albertus G.H. van Spanje
1910 – 1964	Gerardus H.J. van Spanje

Frederik Hartman Veltgen, die zich in 1762 vestigde als apotheker⁸ in Utrecht en op 24 januari 1769 huwde met Alida Terburgh, was lidmaat van de Lutherse Kerk. Hij was de zoon van Johannes Arnoldus Veltgen 'hoogduijts leeraar', d.w.z. Duits sprekend predikant, van de Lutherse kerk in de Stroosteeg, na 1745 in de Hamburgerstraat. De predikant Johannes Arnoldus Veltgen, geboren in 1696 in Remscheid (Dld), was in 1720 naar Nederland gekomen om zijn oudere broer Johan Albert Veltgen (1688-1720), die ziek was geworden, te helpen. Na diens dood was hij van 11 november 1720 tot zijn emeritaat in 1780, dus 60 jaar, predikant in Utrecht en overleed in Arnhem in 1781.⁹ Hij woonde in de Stroosteeg.

Anthony Veltgen, de tweede zoon van Frederik Hartman, gedoopt op 30 december 1772, deed zijn apothekersexamen op 25 september 1798 in Utrecht. Hij was ook diaken in de Lutherse kerk. Zijn naam komt tweemaal voor op de borden die achter in die kerk hangen.

Vóór 1823 werd een apothekersleerling opgeleid door een gevestigde apotheker, zoals in het gildenwezen gewoon was.

Van 1823 tot 1878 waren er onderwijsinstituten, waar ook apothekers werden opgeleid. Daarnaast waren er ook specifieke apothekersopleidingen. Men deed examen voor een provinciale commissie.

Na 1878 moest de opleiding aan de universiteit worden gevolgd.

Abraham Sikkel, afkomstig uit een geslacht van Utrechtse vleeshouwers, deed zijn apothekersexamen op 20 december 1811.⁸

Hij overleed op 29 maart 1841. Zijn weduwe, Wilhelmina van Rijn, bleef tot haar dood op 23 november 1860 boven de apotheek wonen.

Abraham Sikkel had een testament gemaakt waarin hij aan G.H.N. van Spanje *“die mij gedurende vele jaren met veel vlijt en trouw in mijne zaak heeft gediend”* het huis en de daarin gevestigde apotheek, drogisterij en voorraad naliet voor het bedrag van f 16.000,-. Hij vraagt daarbij aan de heer van Spanje of zijn (Sikkels) kinderen bij hem mogen blijven wonen tot zij geacht worden voor zichzelf te kunnen zorgen en *“die vriendschapstoegenegenheid in dat opzicht genieten hetwelk hij steeds ten hunnen opzichte heeft betoond.”*

Het is duidelijk dat Abraham Sikkel bijzonder op Gerrit van Spanje was gesteld; hij was beslist méér dan een werknemer!

Gerrit was op 29 november 1811 geboren als achtste en jongste kind van Nicolaas van Spanjen, timmerman en aannemer in IJsselstein.

Gerrit (G.H.N.) van Spanje, vereeuwigd zoals toen, ca 1860, gebruikelijk was.

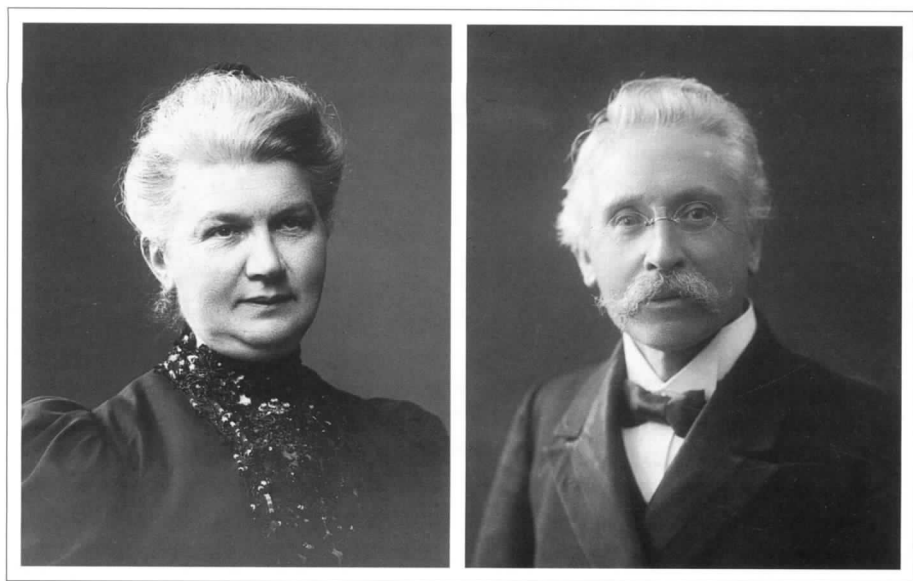
Waarschijnlijk was zijn vader redelijk welgesteld, want hij bezat daar in 1832 een negental huizen. Daarom kon Gerrit op 17-jarige leeftijd in de leer gaan bij Abraham Sikkel.

Gerrit van Spanjen deed zijn apothekersexamen in 1839.⁸ Er is een schrift met harde koft bewaard gebleven, waarin hij zijn examenopgaven maakte: *“Verslag van de hierna te melden Bereidingen en bereidselen”*.

Gerrit woonde aanvankelijk niet bij de apotheek, want in 1853 sluit hij met Willem Hendrik de Heus, eigenaar van de ‘gaz fabriek’ een overeenkomst voor levering van gas voor het pand Elisabethstraat D416. De aanduiding Elisabethstraat is wellicht een vergissing, want D416 is nu Steenweg 15. Van Gerrit is verder weinig bekend

De tweede Van Spanje, Albert, leerde het apothekersvak hoofdzakelijk bij zijn vader. Hij deed examen in 1872.

Albert was actief in het Utrechtse openbare leven. Onder andere was hij lid van de gemeenteraad, kerkmeester van de in 1940 gesloopte Dominicuskerk aan de Mariaplaats en mede-oprichter en meer dan 25 jaar voorzitter van het bestuur van de St. Willibrordusschool aan de Nieuwegracht.

Albert van Spanje en zijn echtgenote Maria van der Heijden, ca. 1920

De laatste Van Spanje, Gerard, was de eerste in de reeks, die een universitaire opleiding had gevolgd. Hij deed zijn apothekersexamen in 1907 aan de Universiteit van Utrecht.

Ook Gerard was actief in het Utrechtse openbare leven. Hij was o.a. van 1921 tot 1946 lid van Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht.

Gerard van Spanje in 1942

De apothekers waren goede bewaarders. Iedereen droeg aan zijn opvolger de in zijn bezit zijnde pharmacopeeën, de door de overheid verplichte apothekershandboeken, over. Dit resulteerde in een rij van 6 boeken, lopend van 1742 tot 1826. Verder waren er een 5-tal antieke bronzen vijzels, een encyclopedie uit 1761-1785.

De pharmacopeeën en een vijzel zijn in 2001 geschonken aan de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Pharmacie.

De Apotheek

De apotheek was zeer centraal gelegen in Utrecht en had ook een regionale functie. De boeren gingen op marktdagen met hun vrouwen naar de stad. De boerinnen, in hun eenvoudige traditionele kleding, gingen dan winkelen en koffiedrinken. Dat koffiedrinken deden ze niet in café's, maar bij de winkeliers. Zo kwamen ze ook in de apotheek van Van Spanje om hun recepten te brengen. Mijn grootmoeder ontving hen in hoogst eigen persoon in de grote kamer achter de drogist. Zij wist lief en leed van menige boerenfamilie. Tot in de vijftiger jaren van de 20e eeuw brachten boeren van buiten Utrecht, weliswaar sporadisch, nog recepten, of stuurden ze met de post.

Bij de apotheek behoorde vroeger ook een laboratorium. In het pand en het er achter staande pand, waren verscheidene kamers daartoe ingericht. Hier werd scheikundig en natuurkundig onderzoek gedaan, bijvoorbeeld naar de kwaliteit van bronwater en melk. Er waren boeren die wel eens water bij de melk deden!

Vroeger werd alles door de apotheker en zijn assistenten zelf bereid, de zogenaamde magistrale receptuur. Bleek uit de naam op het recept dat men te maken had met iemand van adel, dan werden de pillen verguld. De middenstand kreeg zilveren pillen en de gewone man grijze. Het vergulden van pillen berust op de gedachte dat metalen de werking van geneesmiddelen versterken. Deze gedachte is afkomstig van de Arabische geneeskunde.

Men verkocht levende bloedzuigers evenals zelfbereide klitwortel op brandewijn. Een specialiteit van de apotheek was "Emplastrum Miraculosum", een wondersmeermedel voor het vee, gemaakt volgens een geheim recept dat om niet werd overgedragen aan de opvolger. Wel hoopte de geveer dat zijn opvolger aan hem zou blijven denken en af en toe op de zaterdagse markt een paar eendvogels voor hem zou kopen.

In de nadagen van de apotheek ging men meer en meer over tot de verkoop van kant en klare medicijnen.

**Zuivere medicinale
LEVERTRAAN.**

SCOTT'S EMULSION.

Emserpastilles.

Emserwater.

Hunyadi Janós bitterwater.

**Eau de Vichy État.
Comprimées de Vichy.
Pastilles de Vichy.**

Nestlé's Kindermeel.

Zuivere Melksuiker.

Haematogen „Hommel“.

A. G. H. VAN SPANJE,
Apotheker. **STENENWEG.**
Telefoon 120.

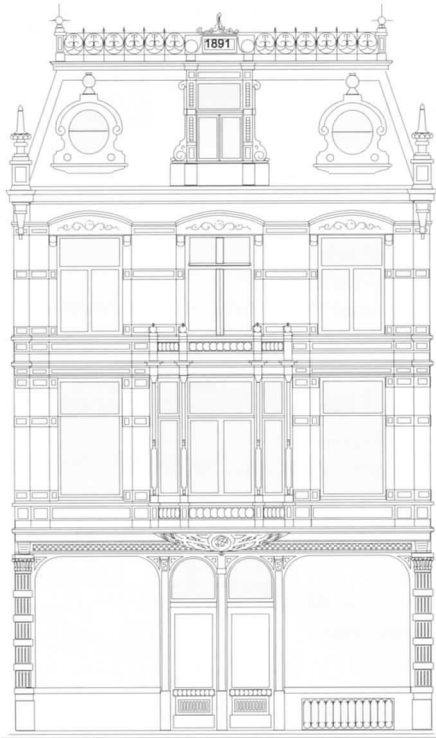
*Advertentie in het Utrechtsch
Provinciaal en Stedelijk
Dagblad, 14 januari 1906*

BOUWTEKENING 1891

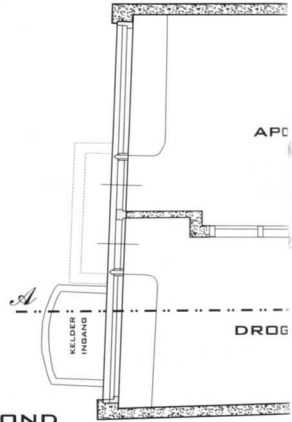
STEENWEG 44

OVERGETEKEND (VSI.)

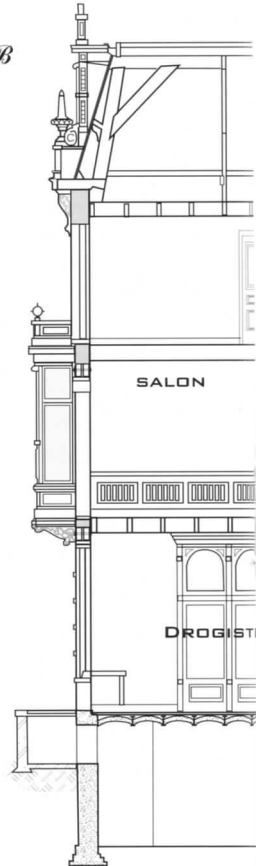
VOORAANZICHT

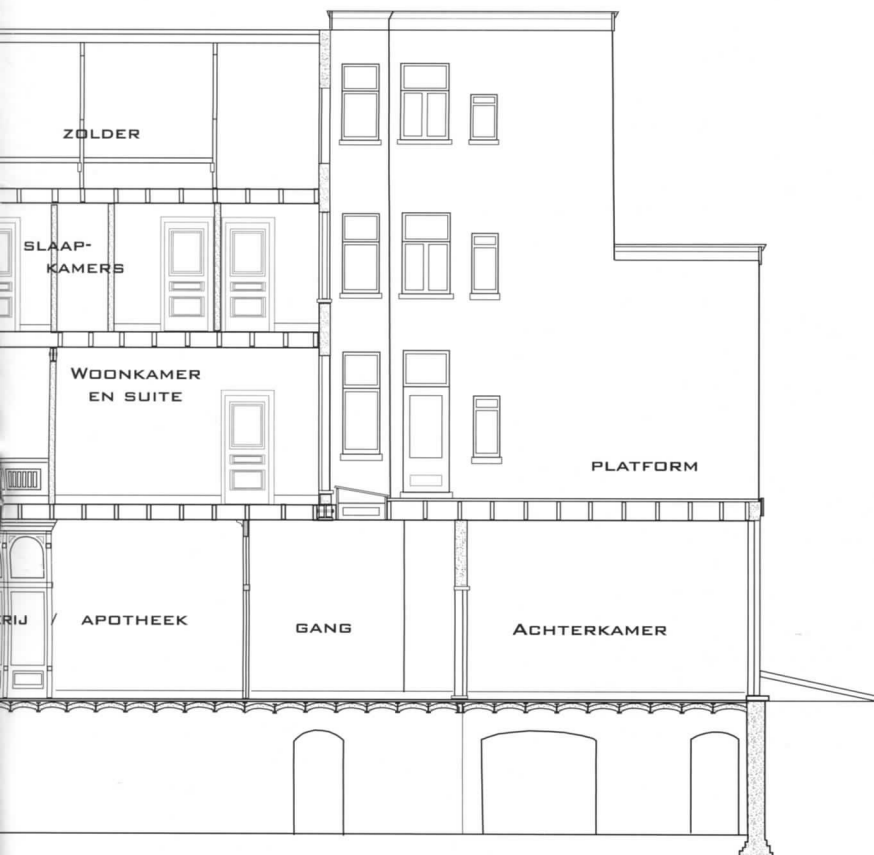
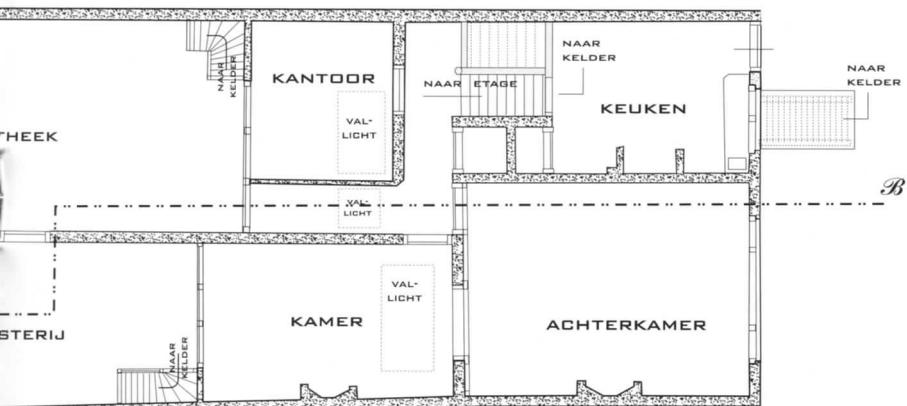

**INDELING
BEGANE GROND**

**DOORSNEDE
OVER LIJN A-B**

In de drogist verkocht men natuurlijk allerlei kruiden, die in eiken vaatjes werden bewaard, maar ook zaken als gedroogde pissebedden. Tegen welke kwaal *dat* moest helpen?

De apotheek is in 1964 opgeheven. Door de ontvolking van de binnenstad was de apotheek niet rendabel meer en zo was er geen opvolger te vinden. Gerard, dan 83 jaar en 57 jaar apotheker, heeft toen de gehele winkelinrichting, de gezandstraalde ruiten en een deel van de inventaris geschonken aan het Centraal Museum, dat het dankbaar heeft aanvaard. Het museum hoopte dat het pand vroeger of later een bestemming zou krijgen waarbij de winkelinrichting van de apotheek zou kunnen worden gebruikt. Dit is er niet van gekomen. De Koninklijke Maatschappij ter bevordering van de Farmacie heeft plannen voor het inrichten van een apothekersmuseum en wil daar onder andere dit interieur opstellen. Na de opheffing van de apotheek werd het pand verkocht, met het bijbehorende achterterrein en een aantal belendende huizen op de Steenweg en een aantal huizen in de Mariastraat, waaronder het poortgebouw van Zoudenbalch. De oude heer Van Spanje mocht tot zijn dood, in december 1966, met een dochter die hem verzorgde, in het bovenhuis blijven wonen voor het symbolisch bedrag van f 1,- per jaar.

In de stad Utrecht vonden eigendoms-overdrachten sinds de middeleeuwen plaats tegenover het gerecht. In 1545 werd dit voor het hele gewest Utrecht verplicht. Voordat de akte kon worden verleden moest aan alle verplichtingen zijn voldaan, zo moest de koopsom en de 40^e penning zijn betaald.

De minuut van de akte, het origineel, werd in het archief van het gerecht bewaard en de grosse, een kopie van de akte, werd gegeven aan de betrokken partijen. In 1811 werden de plaatselijke gerechten opgeheven en in 1812 werden de hypotheekbewaarders belast met de registratie van onroerend goed.

Eigendomsovergangen door schenking of vererving e.d. hoefden niet door het gerecht te worden bevestigd. Ook werd wel eens nagelaten om de verkoop bij het gerecht te laten inschrijven. In zulke gevallen zijn eigendomsoverdrachten niet te vinden.¹⁰

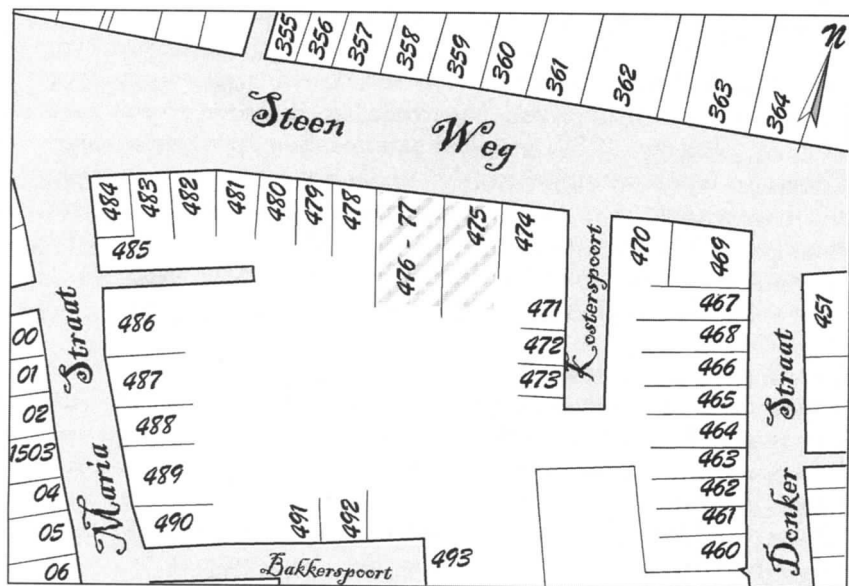
Eigendomsoverdrachten

De Van Spanje's en hun voorgangers waren, zoals gezegd, goede bewaarders. In vroeger tijden stond in de koopakte dat de oude eigenaar alle bescheiden die betrekking hadden op het pand moest overdragen aan de nieuwe eigenaar. Dat hebben zij, op de laatste Van Spanje na, trouw gedaan. Zo zijn veel van de op de panden betrekking hebbende transportakten vanaf 1687 aanwezig.

Aan sommige van deze transportakten zitten nog brokstukken van het stadszegel van Utrecht.

De geschiedenis van de eigendomsovergangen zal worden beschreven aan de hand van de wijknummers, hoewel die pas in 1790, ten tijde van de Bataafse Republiek, werden ingevoerd. Vóór die tijd werd de ligging van een eigendom hoofdzakelijk aangegeven door verwijzing naar eigenaren van de aanpalende eigendommen.

Op het perceel Steenweg 44 staan twee panden: één aan de voorzijde van het perceel, dus aan de Steenweg, en één, van de ander gescheiden door een kleine binnenplaats, aan de achterzijde van het perceel. Het pand aan de Steenwegzijde had indertijd twee wijknummers: D476 en D477.

Een deel van Wijk D. De (wijk)huisnummering, anno 1865, aan de Steenweg.

Uit de transportakten komt het beeld naar voren dat er aan het eind van de 17e eeuw aan de Steenwegzijde van het perceel, twee huizen op dit perceel stonden, die wellicht later zijn samengetrokken. Het kan echter evengoed ook zo zijn, dat het één pand betrof met twee woningen erin, die afzonderlijk werden verkocht. De terminologie in de transportakten is wat dat betreft niet altijd even duidelijk. In een van de transportakten is sprake van de verkoop van de helft van een huis, waarbij de andere helft al ondershands is verkocht. Het was in die tijd niet ongebruikelijk dat men een deel van het eigendom van een pand kocht, bijvoorbeeld een kwart of een helft.

De oudste transportakte die in mijn bezit is, dateert van 27 maart 1687. Het betreft een verklaring van het gerecht van de stad Utrecht, dat het pand gelegen aan de zuidzijde van de Steenweg, en sedert 1680 op naam van Gijsbert van Nijenrode, predikant te Werkhoven, en Richarda Bosch, zijn tweede echtgenote, niet is belast met *'plechten, hypotheken en kapitalen'*.

Op 22 november 1689 verkoopt Richarda, inmiddels weduwe, een huis (D476) aan de zuidzijde van de Steenweg aan Johannes Kemps, trijpwwerker. Een aantal eigenaren van panden aan de zuidzijde van de Steenweg waren notabelen. Gijsbert van Nijenrode en Richarda Bosch verkopen namelijk op 27 maart 1680 een pand aan dezelfde zijde van de Steenweg aan Carel Martens, bewindhebber der VOC. Het pand staat achter het erf van het huis Zoudenbalch dat toen eigendom was van de erfgenamen van de Domheer van Westrenen. Het zal dus westelijk van D476 hebben bestaan. Wij zullen verderop zien dat ook het pand aan de oostzijde (D477) eigendom was van een notabele.

Op 7 april 1711 verklaart Kemps aan de Gedeputeerde Staten des lands van Utrecht dat hij is aangeslagen voor 6 haardsteden, maar er één heeft weggebroken. Hij heeft dit aan de 'uijtmaster' P.Valk, een door het stadsbestuur aangestelde belastinggaarder of deurwaarder, laten zien. Dit suggereert dat het een ruime woning was.

Op 8 augustus 1752 verkopen Margaritha Kemps, waarschijnlijk een dochter van Johannes Kemps, en haar man Henricus Immink te Rijssen (O) aan François Griesen de helft van een huis. Wellicht heeft zij deze helft geërfd van haar vader. François Griesen heeft de andere helft al onderhands gekocht op 30 maart 1752.

Hield François Griesen van een goed glas wijn? Wellicht is hij daardoor in de schulden geraakt. Hij moest zijn huis verkopen want hij had een schuld van f 300,- aan Jan Leemput (een nakomeling van Trijn?) en volgens het schuldboek nog eens een schuld aan Peel Rengers van 112 gulden, 16 stuivers en 8 penningen ter zake van geleverde wijn. Ondanks diverse sommaties had hij zijn schulden niet voldaan. En zo moet hij zijn huis verkopen. Op 2 juli 1754 kopen Anthony Terburgh, makelaar, en Bastiaan Bonebakker van François Griesen "*zijn huis, erf en grond strekkende van de straat tot tegen het erf van Hendrik van Ekeren*" voor f2.525,-. In deze akte wordt nadrukkelijk vermeld, dat de achtermuur van de 'loots' op de plaats, geen gezamenlijke, maar een eigen muur is van het

erachter staande huis, dat eigendom is van Hendrik van Ekeren, deze was de toenmalige eigenaar van Mariastraat 16.

Bastiaan Bonebakker en zijn maat Anthony Terburgh komen we straks weer tegen.

D477 / Steenweg 44 west

D477 was eigendom van de erfgenamen van Cornelis van Rooyen, advocaat en raad in de vroedschap, ontvanger van de 20^e penning, ook weer een notabele. Zij staan vermeld als eigenaren van het huis aan de westzijde (rechterzijde) genoemd in de transportakte van de verkoop van D476 op 22 november 1689.

Op 13 juli 1720 verkoopt Mr. Steven van Nellestein, "raad ordinarius in de Edele Hove van deze provincie" en gehuwd met Cornelia Johanna van Royen (waarschijnlijk is zij de erfgename van Cornelis van Royen, de vorige eigenaar) aan Geertruid Lambers van Velthuijzen, gehuwd met Johannes van Schralenburg, D477 "*met losse en vaste haardplaten*". Die haardplaten werden kennelijk beschouwd als roerend goed en werden daarom apart genoemd.

Gijsbrecht van Breukelen verkoopt D477 op 10 november 1751 aan Paulus van Alphen. Een voorafgaande eigendomsoverdracht aan hem ontbreekt. Wellicht is het ondershands verkocht of is de transportakte kwijt geraakt. In 1730 werd bij de verkoop van het buurhuis D476 aangegeven dat D477 eigendom was van de erven Cornelis van Royen, wat wel Cornelia van Royen zal moeten zijn. Dat het om hetzelfde pand gaat blijkt uit de aanduiding in de transportakte van de belendingen: aan de westzijde Arnoldus Kemps en aan de oostzijde Abraham van Vleuten (D478). Het betreft kennelijk de helft in het eigendom van het huis, wat in die tijd niet ongebruikelijk was, want Gijsbertus van Breukelen verkoopt D477 ook op 19 december 1753 en wel aan Jan Daniel Smit en zijn vrouw Maria Catharina Petersen. Dezelfde dag nemen zij een plecht van Paulus van Alphen. Ook dit stel heeft kennelijk geen gelukkig gesternte, want zij zijn gedwongen hun huis te verkopen. Op 20 december 1757 worden ten overstaan van schout en pandverkopers de condities vastgesteld waarop Zeger Coenraad van Leene, aangesteld door het 8e gerecht der Stad Utrecht, "*de geabandoneerde boedel inhoudende het huis, erf en grond*" zal verkopen. De ons als koper van D466 bekende Anthony Terburg en Bastiaan Bonebakker, kopen D477 van Jan Daniel Smit op 14 februari 1758.

D476 en D477 / Steenweg 44

D467 en D477 krijgen in 1781 één eigenaar. Op 10 januari van dat jaar koopt Frederik Hartman Veltgen, 'apotecaris' en gehuwd met Alida Terburgh, 'een huis met tuin' (D476) van Geertruid de Bruin, weduwe van Anthony Terburgh, 'en nog een huis'. Hieruit mag je constateren dat het om twee panden gaat. Dit laatste huis moet, gelet op de genoemde belendingen, D477 zijn. Kocht Veltgen het pand, waarin hij in 1781 een apotheek is begonnen, van zijn schoonmoeder?

Op 20 maart 1806 schonk Frederik Hartman Veltgen D467 en D477 aan zijn zoon, Anthonij Veltgen. De waarde inclusief de winkeluitrusting bedroeg f 4.000,-. Abraham Sikkel kocht de panden op 21 oktober 1816 en Gerrit van Spanjen kreeg deze weer uit de erfenis van Abraham Sikkel op 30 mei 1842 ten overstaan van notaris Jan Cornelis Dwars. Uit de akte blijkt dat het perceel ongeveer 30 meter diep was. De waarde van het pand werd getaxeerd op f 7.000,-. Inclusief de inventaris moest Gerrit van Spanjen f 16.000,- betalen.

Daarna zijn de panden tot 1964 in het bezit van de Van Spanje's gebleven.

D475 / Steenweg 42

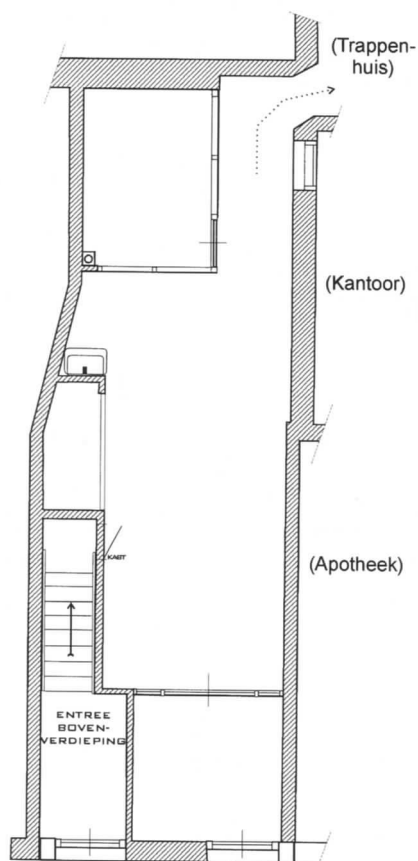
De erven Hillegonda van Meerten worden in 1730 in een koopakte van D476 als eigenaar van D475 genoemd. Volgens een andere koopakte is Hendrik de Wilt in 1754 de eigenaar en in 1781 de weduwe de Wilt. Jan Hendrik de Wilt, de zoon van Hendrik de Wilt, schout en secretaris van het gerecht van Odijk, vermaakt dan het huis op 24 augustus 1810 aan Elisabeth de Wilt, zijn dochter, gehuwd met Otto Christiaan Croes.

Het echtpaar Croes-de Wilt verkoopt het huis op 4 februari 1815 aan Willem Eekhout, timmerman te Bunnik voor f 920,-. Het huis is verhuurd aan ene Gol en belast met een hypothecaire schuld van f 500,- aan mejuffrouw Maria Sikkel, weduwe van Cornelis Stephanus van Schuppen. Zij is wellicht familie van Abraham Sikkel, de eigenaar van D476 en D477. Eekhout neemt de hypothecaire schuld inclusief de rente over ten bedrage van 519 guldens, 7 stuivers en 4 penningen. Het echtpaar Croes-de Wilt woont zelf buiten de Catharijnepoort, wijk L135, nu Leidseweg.

Op 31 maart 1820 koopt Everbartus Vleming, timmermansknecht, wonende aan de Vuilesloot G443, nu Keizerstraat 2, het huis van Willem Eekhout, die zelf woont in K182, Kroonsteeg 5, voor 500 Hollandse guldens.

Op 18 januari 1827 geeft Bartje Haitink, weduwe van Albertus (Everbar-tus?) Vleming, overleden 19 januari 1826, ten overstaan van notaris Pie-ter Adriaan van Schermbeek te kennen 'voor haarzelf en haar twee kinde-ren' op 27 januari 1827 het huis openbaar te verkopen om de schulden van de boedel te voldoen. Na toestemming van de rechtbank koopt Nico-laas Wagelmans, zadelmaker, het huis op de veiling voor f 3.600,-. Tenslotte koopt Gerrit van Spanjen het huis van Ferdinandus Wagemans, mogelijk een zoon van Nicolaas, op 2 mei 1870. Sindsdien zijn de drie panden (D477, 476, 475) in handen van één eigenaar.

De entree van Steenweg 44 via Steenweg 42

Steenweg 42 | (44)

Toen Gerrit van Spanje in 1870 het buurhuis Steenweg 42 had gekocht liet hij de begane grond hiervan aan de zijde van Steenweg 44 voor ongeveer 1/3 deel verbouwen tot een gang als entree voor het bovenhuis van Steenweg 44.

De gang van Steenweg 42 werd daarvoor een aantal meters naar achteren verlengd, al waar een doorbraak naar Steenweg 44 werd gemaakt. De bewoners en hun gasten hoefden dan niet door de apotheek te gaan om het bovenhuis te bereiken.

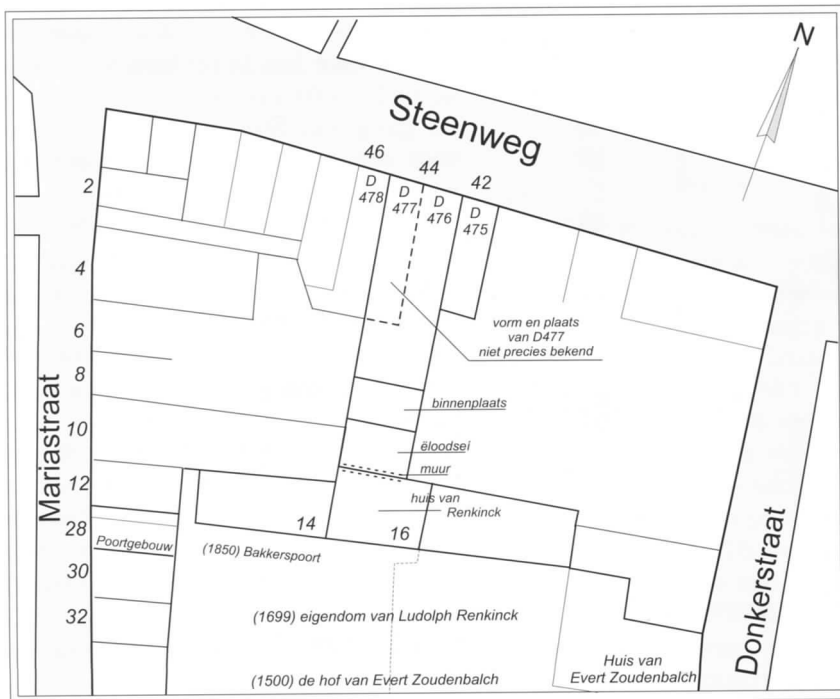
De bovenverdieping van Steenweg 42 kreeg een aparte opgang en werd verhuurd.

Later, in 1928, werd de gehele begane grond, op een klein halletje en een trap voor de bovenverdieping van Steenweg 42 na, erbij getrokken en verbouwd tot een ruime, representatieve, betegelde hal met een grote garderobe, als entree voor het bovenhuis van Steenweg 44.

Steenweg 42. Indeling van de begane grond na een verbouwing in 1928.

Overgetekende bouwtekening (tek. vSi.)

Achterin deze entree was een vertrek afgeschoten, dat als kantoortje kon worden gebruikt. De regenpijp die het hemelwater afvoerde van het dak van Steenweg 42 liep door dit vertrek. Deze regenpijp was af en toe oorzaak van wateroverlast. Als er een enorme stortbui losbarstte liep de regenpijp over en stroomde het water met bakken via de buitenkant van de regenpijp de benedengang van Steenweg 44 in. Ik herinner mij een aantal van die hoosbuien. Dan werd er met man en macht, met bezems en met stofblikken, getracht het water via de voordeur de straat op te krijgen. En de opgetrommelde loodgieter, die geen zin had om in die in pandige stortbui doornat te worden, kreeg de wind van voren, evenals de bovenbuurman, een kleermaker, die er van werd beschuldigd de goten weer eens niet te hebben schoongemaakt.

Ligging van Steenweg 44 ten opzichte van de voormalige bebouwing op het binnenterrein. De parcelering is vereenvoudigd getekend. (Tek. vSi.)

Het pand aan de achterkant van het perceel

Bij de transportakten die bij de verkopen steeds zijn meegeleverd aan de nieuwe eigenaar, is één transportakte, die geen betrekking heeft op D476 of D477. Dat die transportakte wel steeds is meegeleverd wijst er op dat hij betrekking heeft op een eigendom op het zelfde perceel als waarop D476 en D477 staan. In deze transportakte staat dat Johannes Kemps, "*eigenaar van zijn huis staande aan de zuidzijde van de Steenweg*", van D476 dus, op 20 november 1691 toestemming krijgt van Ludolph Renkinck, "*als erfgenaam van zijn huis, gekomen van de erfgenamen van de Domheer van Westrenen, staande aan de westzijde van de Donkerstraat en achter in de Mariastraat uitkomende met een grote poort* (dit is het noordelijk deel van het huis Zoudenbalch) *om een loodse ofte vertrek met een solderinghe, daer boven hebbende een schoorsteen tot vuurplaats*", te bouwen. De ribben en het andere houtwerk mochten "*met ijsere houvasten in 't metselwerk aen de muijre*" van het huis van Renkinck worden bevestigd. Wellicht heeft Johannes Kemps dit bouwsel als werkplaats gebruikt. In de verkoopakte van 2 juli 1754, betreffende D476 (Steenweg 44 oost), wordt naar deze overeenkomst verwezen.

Het noordelijk deel van het huis Zoudenbalch is in 1699 verkocht aan Ludolph Renkinck. De koop bestaat uit: "*huijzingen, hoff, stallinge, poort, poortcamer en quartier annex*". Op de plattegrond is te zien dat achter het perceel Steenweg 44, het in 1952 gesloopte pand Mariastraat 16 stond. Johannes Kemps mocht dus een bouwsel zetten tegen de muur van een bouwsel van Ludolph Renkinck. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de transportakte betrekking heeft op het pand, of zijn voorganger, dat aan de achterkant van het perceel Steenweg 44 staat. Wel is merkwaardig dat Kemps daar in 1691 toestemming voor kreeg van Ludolph Renkinck, terwijl deze pas in 1699 eigenaar van het noordelijk deel van het huis Zoudenbalch werd. In een akte van 1688 staat hij genoemd als huurder van het noordelijk deel van dat huis. Wellicht huurde hij Mariastraat 16 toen ook al?

Dit pand op het achterterrein werd steeds mee verkocht met D476. Het had geen eigen wijknummer omdat het geen eigen ingang had en geen woonfunctie.

Overzicht van eigenaren

Dit overzicht is evenals de eerder beschreven eigendomsoverdrachten gebaseerd op gegevens uit de betreffende transportakten.

De gegevens van de eigenaren zijn niet altijd juist en soms wordt in de akten wat al te gemakkelijk verwezen naar 'erfgenamen'. De jaartallen van Steenweg 42 en 48 geven aan wie in dat jaar de eigenaar was, niet het jaartal van een koop.

D475/Steenweg 42	1689 erfgenamen Hillegonda van Meerten
Er zijn enkele hiaten in de eigendomsovergangen	1730 erfgenamen Hillegonda van Meerten
	1754 Henrik de Wilt
	1781 Weduwe de Wilt
	1810 Elisabeth de Wilt erft v. Jan Hendrik de Wilt
	1815 Willem Eekhout, timmerman
	1820 Everbartus Vleming, timmerman
	1832 Nicolaas Wagelmans, zadelmaker
	1870 G.H.N. van Spanje, apotheker
	1876 A.G.H. van Spanje, apotheker
	1910 G.H.J. van Spanje, apotheker
	1964 J.H. Verbon
D476/Steenweg 44/oost	1680 Richarda Bosch, eigenaresse
	1689 Johannes Kemps
	???? Margaretha Kemps
	1752 François Griesen
	1754 Anthony Terburgh en Bastiaan Bonebakker
D477/Steenweg 44/west	1689 erfgenamen Cornelis van Royen
	1720 Geertruijd Lambers van Velthuijzen
	1730 erven Cornelis van Royen
	1751 Paulus van Alphen, kwart D477
	1753 Daniel Smit, kwart D477
	1757 Anthony Terburgh en Bastiaan Bonebakker
D476/D477/Steenweg 44	1781 Frederik Hartman Veltgen, 'apotecaris'
	1806 Anthony Veltgen, apotheker
	1816 Abraham Sikkell, apotheker
	1845 G.H.N. van Spanje, apotheker
	1876 A.G.H. van Spanje, apotheker
	1910 G.H.J. van Spanje, apotheker
	1964 J.H. Verbon
D478/Steenweg 48	1720 Abraham van Vleuten, 'glasemaker'
	1781 Weduwe Vermeulen
	1806 Stephanus Gerdus van Dokkum
	1832 Johannes Eijkman, 'wijnkopersknecht'

In 1910 werd het
apothek en drogisterijbedrijf
dat altijd een particuliere onderneming
was geweest, veranderd in de
Firma A.G.H. van Spanje.

Ter gelegenheid hiervan
werd een boekje uitgegeven
voor goede klanten en relaties.

Het boekje, dat gedrukt is in een oplage van 500 stuks,
bevat diverse foto's van de winkels en
de door de onderneming uitgevoerde activiteiten
Een aantal foto's zijn in dit Steen-Goed overgenomen.

FIRMA A. G. H. VAN SPANJE
APOTHEEK

GROOTHANDEL IN CHEMICALIËN
EN DROGERIËN.
LABORATORIUM VOOR SCHEIKUNDIG,
MICROSCOPISCH EN BACTERIOLOGISCH
ONDERZOEK.

UTRECHT * STEENWEG 44.

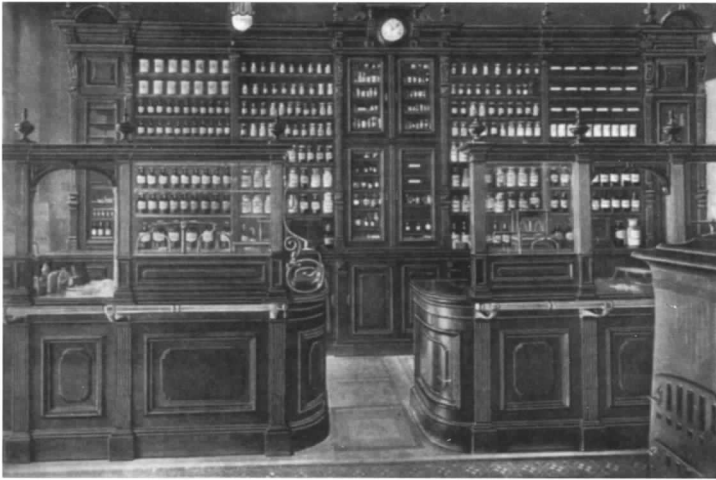
TELEPHOON 120.
: OPPERICHT 1780 :

PRIVÉ KANTOOR EN BIBLIOTHEEK

APOTHEEK

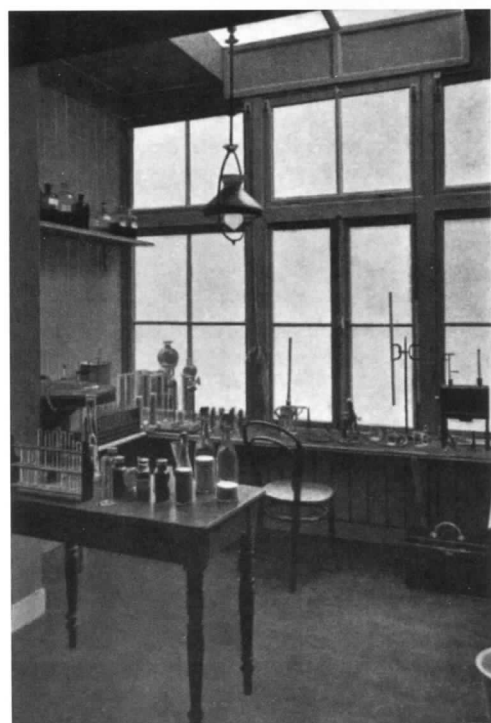
ZIEKENVERPLEGINGSARTIKELN. BINNEN- EN
BUITENLANDSCHE GENEESMIDDELEN,
GROOTHANDEL IN CHEMICALIËN

DROGISTERIJ

BRONZOUTEN,
DROGERIJEN EN
ONTSMETTINGS-
MIDDELEN
MINERALE WATEREN
ONDER
STAATS-CONTRÔLE,

LABORATORIUM
VOOR CHEMISCH, MICROSCOPISCH
EN BACTERIOLOGISCH ONDERZOEK

LABORATORIUM
VOOR ONDERZOEK
VAN
ZUIVELPRODUCTEN

SOUSTERRAIN DER APOTHEEK
TINCTUREN, AETHERISCHE OLIËN, CHEMICALIËN.

EEN DER
VOORRAAD-
ZOLDERS

Besluit

Wanneer we na onze rondgang door het pand en zijn geschiedenis, het pand weer verlaten en we naar de overkant van de straat gaan om er nog eens op terug te blikken, dan zien we dat het pand er wat triest en verloren bijstaat. Het lijkt dan een adellijke heer die betere tijden heeft gekend. Nou ja, adellijke, eerder nouveau riche met zo'n verzameling elementen uit verschillende bouwstijlen!

Als we dan bedenken dat het pand vanaf het eind van de 19^e tot even na het midden van de 20^e eeuw een glorieuze tijd heeft doorgemaakt en een parel was in de gevelwand tussen de Mariastraat en de Donkerstraat, kunnen we alleen maar hopen dat het pand weer spoedig in zijn oude glorie mag worden hersteld en zijn plaats in de rij van beeldbepalende huizen in Utrecht weer kan innemen.

Noten

- ¹ Mededeling Hr. H.Hundertmark, ABC Utrecht
- ² Monumenten in Nederland, Waanders, Zwolle, RDMZ, Zeist, 1996
- ³ Utrecht, De huizen binnen de singels, SDU, 1989
- ⁴ Jongere Bouwkunst in Utrecht, Westers, Utrecht, 1985
- ⁵ Wijk bij Duurstede, geschiedenis en architectuur, Kerckebosch BV, Zeist, 1991
- ⁶ Artikel van Rens Swart in het Cuypersbulletin, maart 2001
- ⁷ Herdenkboekje 75 jaar bestaan St.Nicolaasparochie te Zoetermeer, bibliotheek RDMZ
- ⁸ Biografische index van Ned. apothekers tot 1867, A.I.Bierman e.a., Rotterdam, 1992.
- ⁹ Naamlijst van predikanten, hoogleraren en proponenten der Lutherse kerk in Nederland, J.Loosjes, Nijhof, Den Haag 1925
- ¹⁰ HUA Studiezaaldocumentatie archievenonderzoek

Bronnen

Voor dit STEENGOED is gebruik gemaakt van diverse bronnen.

De gegevens van de brand in 1890 zijn afkomstig van het archief van de Brandweer.

De bouwtekening en de gegevens van de vergunningen van het nieuwe pand komen uit het Register van het verhandelde bij B&W der gemeente Utrecht betr. Fabricagie (het toenmalige Bouw- en Woningtoezicht).

Bij de eigendomsoverdrachten is gebruik gemaakt van de in eigen bezit zijnde transportakten en van de gegevens van transporten en plechten.

Deze overlappen elkaar slechts gedeeltelijk. Het Utrechts Documentatie Systeem (UDS) heeft een overzicht van de eigendomsovergangen in tabelvorm, waarbij de bron van de gegevens van elke eigendomsovergang is aangegeven.

De genealogische gegevens zijn afkomstig van Doop-, Trouw- en Begraafboeken, de Burgerlijke Stand en het Bevolkingsregister van Utrecht.

Adresgegevens zijn afkomstig uit Utrechtse adresboeken en de Burgerlijke Stand van Utrecht.

Alle bovenstaande bronnen zijn aanwezig in HUA.

Verder zijn er genealogische gegevens afkomstig uit het Bevolkingsregister van Den Haag en van persoonskaarten aanwezig bij het Centraal Bureau voor Genealogie.

Dankwoord

Bouwhistorisch onderzoek is evenals genealogisch onderzoek puzzelwerk, zelfs interessant puzzelwerk.

Graag wil ik de leden van de Werkgroep Historisch Onderzoek van het Utrechts Monumentenfonds bedanken voor het feit dat zij mij hebben behoed voor verkeerde conclusies en voor het aandragen van ontbrekende puzzelstukjes.

Van de medewerkers van het Utrechts Documentatie Systeem heb ik waardevolle informatie en aanwijzingen gekregen.

Het Utrecht Monumentenfonds
B. van Spanje
D. van Sichen
Drukkerij van Mechelen B.V.
1383-0279

Uitgave:
Onderzoek en tekst:
Lay-out en uitgavebegeleiding:
Druk:
ISSN:

